

Πρόλογος

Ο «μακρύς», ελληνικός 19ος αιώνας αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, ίσως τον πιο ενδιαφέροντα αιώνα της νεοελληνικής ιστορίας. Στη διάρκειά του ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση, ακολούθησε το 1830 η σύσταση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού βασιλείου, ενώ οι δεκαετίες που ακολούθησαν αποτέλεσαν μια συνεχή διαδικασία για τη θεσμική οργάνωση του κράτους και τον σταδιακό εκσυγχρονισμό του.

Ο 19ος αιώνας σφραγίσθηκε από τη διακυβέρνηση δύο βασιλέων, αρχικά του Όθωνα και στη συνέχεια του Γεωργίου Α΄, την ψήφιση δύο συνταγμάτων, εκείνων του 1844 και του 1864 καθώς και την παρουσία κατά κανόνα «αναιμιικών» και βραχύβιων κυβερνήσεων, ένδειξη του πολιτικού κατακερματισμού, της ανωριμότητας των πολιτικών θεσμών αλλά και των επεμβάσεων στις εσωτερικές πολιτικές υποθέσεις τόσο του βασιλιά όσο και των εγγυητριών δυνάμεων.

Η ανά χείρας μελέτη του Πρέσβη ε.τ. Κωνσταντίνου Ι. Αιλιανού εστιάζει σε μια εν πολλοίς αδιερεύνητη πτυχή του ελληνικού 19ου αιώνα, η οποία συμπυκνώ-

νει πολλά από τα χαρακτηριστικά της πολιτικής και διπλωματικής φυσιογνωμίας του ελληνικού κράτους. Πρόκειται για την διένεξη του βασιλιά Γεωργίου Α΄ με τον πρωθυπουργό Αλέξανδρο Κουμουνδούρο, η οποία εκδηλώθηκε στη διάρκεια του 1867 οδηγώντας τελικά στην παραίτηση της κυβέρνησης Κουμουνδούρου. Κάνοντας χρήση δύο αρχειακών εκδόσεων, εκείνης του επίτιμου Λυκείαρχη Παναγιώτη Ξ. Νικολακόπουλου που αφορά στο «Ημερολόγιο» του υπουργού Χαράλαμπου Χριστόπουλου αλλά και στην μελέτη του ίδιου με τίτλο «Ανέκδοτες επιστολές του 1867, Άγνωστη αλληλογραφία του Βασιλέως Γεωργίου Α΄ προς τον πρωθυπουργό Αλέξανδρο Κουμουνδούρο», ο Αιλιανός προχωρά σε μια διεξοδική συζήτηση των αιτιών που οδήγησαν στη ρήξη τους δύο κορυφαίους θεσμικούς παράγοντες. Μέσα από την μελέτη του αναδεικνύονται με λεπτομέρειες πολλές από τις προτεραιότητες, τα κρίσιμα διλήμματα αλλά και τα προβλήματα καθώς και η ιδιότυπη σχέση εξάρτησης της Ελλάδας από τις εγγυήτριες δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία.

Το Κρητικό Ζήτημα υπήρξε σε όλο τον 19ο αιώνα η κεντρική προτεραιότητα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Συνδεόταν με τον πυρήνα του ελληνικού αλυτρωτισμού αποτελώντας τη ραχοκοκαλιά της Μεγάλης Ιδέας, ενώ επηρέασε αναπόφευκτα και τις εξελίξεις σε όλο τον υπόδουλο Ελληνισμό, ιδιαίτερα στη Μακεδονία, την Ήπειρο και τη Θεσσαλία. Η μελέτη του Αιλιανού αναδεικνύει με ενάργεια τις αναπόφευκτες αντιφάσεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία

συχνά έπρεπε να ακροβατεί ανάμεσα στα αντιτιθέμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, την εκρηκτική, έως παρορμητική, συμπεριφορά πυρήνων στις υπόδουλες ελληνικές επαρχίες αλλά και στις ελεύθερες περιοχές, την σταθερά προβληματική και ασύμμετρη σχέση της με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, τους αναδιδόμενους εθνικισμούς των υπόλοιπων βαλκανικών κρατών αλλά και μια σειρά από εγγενείς αδυναμίες που σχετίζονταν με την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας που την είχε οδηγήσει σε έναν άεναο δανεισμό, την ανασφάλεια που είχε καλλιεργήσει η ενδημική ληστεία καθώς και την επείγουσα ανάγκη εκσυγχρονισμού του στρατού προκειμένου αυτός να είναι σε θέση να εκπληρώσει τα φιλόδοξα εθνικά οράματα.

Η μελέτη του Αιλιανού αποτελεί ουσιαστικά μια μικρογραφία όλων των αντινομιών του νεοσύστατου ελληνικού βασιλείου. Είναι γραμμένη με επιστημονική συνέπεια, ενδελεχή κριτική αξιολόγηση και αξιοποίηση των πηγών, ενώ αξιοποιεί τη μακρά διπλωματική εμπειρία του συγγραφέα της, ο οποίος έχει τη γνώση και την πείρα προκειμένου να εντάξει τα εθνικά ζητήματα στο ευρύτερο πλαίσιο των περιφερειακών και ευρωπαϊκών συσχετισμών. Για όλους αυτούς τους λόγους είμαι απολύτως βέβαιος πως η ανά χείρας μελέτη θα βρει τη θέση της στη βιβλιογραφική παραγωγή για τον ελληνικό 19ο αιώνα.

Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης
Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, ΑΠΘ